

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Юридичний факультет
Кафедра конституційного, адміністративного та трудового права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету
НУ «Запорізька політехніка»

проф. Юрій ФІЛЕЙ
«31» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 12 Конституційне право України
(код і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

спеціальність 262 Правоохоронна діяльність
(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Правоохоронна діяльність
(назва освітньої програми (спеціалізації))

інститут, факультет юридичний факультет
(найменування інституту, факультету)

мова навчання українська

2023 рік

2

Робоча програма Конституційне право України

(назва навчальної дисципліни)

для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 Правоохоронна діяльність,
освітня програма (спеціалізація) Правоохоронна діяльність, 2023. 34 с.

(назва освітньої програми (спеціалізації))

Розробник: Максакова Р. М., завідувач кафедри конституційного, адміністративного та
трудового права, д. ю. н., професор

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
конституційного, адміністративного та трудового права

Протокол від «30» серпня 2023 року № 2

Завідувач кафедри конституційного, адміністративного та трудового права
(найменування кафедри)

«30» серпня 2023 року

(підпис)

(Максакова Р. М.)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету
(найменування факультету)

Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

«31» серпня 2023 року

Голова

(підпис)

(Філей Ю.В.)

(прізвище та ініціали)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>26 Цивільна безпека</u> (шифр і найменування)	обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність (освітня програма, спеціалізація) <u>262 Правоохоронна діяльність, Правоохоронна діяльність</u> (код і найменування)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин –120		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача вищої освіти – 5	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		76 год.	110 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10	20
		Вид контролю: іспит	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40% до 60%;

для заочної форми навчання – 8% до 92%.

1. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Конституційне право України» є засвоєння студентами основних теоретичних положень науки конституційного права України; формування цілісного уявлення про конституційне право як галузь національного права і науку, теорію конституції і основний зміст інститутів конституційного права; формування навичок аналізу конституційно-правових актів та узагальнення конституційно-правового досвіду України в сфері здійснення конституційного ладу та реалізації конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Конституційне право України» є:

- формування політичного і правового мислення у майбутніх правоохоронців;
- забезпечення підготовки висококваліфікованих спеціалістів, що володіють ґрунтовними знаннями в галузі конституційного права, вміють використовувати їх у повсякденному житті та професійній діяльності;

- розширення політико-правового кругозору, студентів спеціальності 262 "Правоохоронна діяльність"; формування умінь визначати та аналізувати основні положення змісту Конституції України, конституційних та органічних законів, інших нормативних актів; основні конституційно-правові інститути, їх правовий статус відповідно до Конституції та законів України; класифікацію конституційно-правових норм; загальні засади конституційного, державного та суспільного ладу України; види і зміст основних (конституційних) прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; основні міжнародні і національні правові акти, які регулюють правовий статус людини і громадянина; поняття, принципи, порядок набуття і припинення громадянства України; форми безпосередньої демократії; систему і конституційно-правовий статус органів державної влади та місцевого самоврядування; адміністративно-територіальний устрій України; поняття, види і порядок притягнення до конституційно-правової відповідальності;

- формування уміння використовувати конституційно-правові норми в суспільному житті; робити співставлення окремих норм Конституції України з положеннями інших джерел конституційного права; коментувати і тлумачити зміст Конституції України, законів України, інших нормативно-правових актів, а також положень міжнародних актів; визначати конституційно-правовий статус суб'єктів конституційного права України; використовувати конституційно-правові та міжнародно-правові механізми захисту прав і свобод людини і громадянина; класифікувати права і свободи людини і громадянина, використовувати знання конституційних прав, свобод і гарантій громадян у професійній та громадській діяльності; правильно оцінювати сутність та зміст конкретних конституційно-правових явищ; використовувати методики різних виборчих систем для визначення результатів виборів, оцінювати їх; орієнтуватися в чинному конституційному законодавстві, в т.ч. на рівні актів Конституційного Суду України, застосовувати необхідні конституційно-правові акти; давати усні та письмові пояснення з питань конституційного права, складати основні види документів, які впливають із застосування норм конституційного права;

аналізувати форми організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб; складати проекти конституційних звернень та скарг, аналітичних записок до законопроектів, проектів рішень органів місцевого самоврядування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати

інтегральну компетентність: здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальні компетентності: ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК6. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем. ЗК8. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

фахові компетентності: СК1. Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ правоохоронної діяльності; дотримання основних принципів реалізації правоохоронної функції держави. СК2. Здатність організовувати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері правоохоронної діяльності. СК3. Здатність професійно оперувати категоріально-понятійним апаратом права і правоохоронної діяльності. СК4. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності. СК5. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел. СК6. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. СК7. Здатність забезпечувати законність та правопорядок, безпеку особистості та суспільства, протидіяти нелегальній (незаконній) міграції, тероризму та торгівлі людьми. СК10. Здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти.

очікувані програмні результати навчання: РН2. Організовувати культурний діалог на рівні, необхідному для ефективної професійної діяльності. РН3. Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її. РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки. РН5. Розробляти тексти та документи з питань професійної діяльності, вільно спілкуватися українською та іноземною мовами усно і письмово у соціальній і професійній сферах. РН8. Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах для повного та всебічного встановлення необхідних обставин. РН10. Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки. РН11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи. РН14. Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати

навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності. РН17. Використовувати основні методи та засоби забезпечення правопорядку в державі, дотримуватись прав і свобод людини і громадянина, попередження та припинення нелегальної (незаконної) міграції та інших загроз національної безпеки держави (кібербезпеку, економічну та інформаційну безпеку, тощо).

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія Конституційного права України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні.

ТЕМА 1. Конституційне право України як галузь права, наука і навчальна дисципліна

Поняття, предмет і метод конституційного права. Принципи конституційного права. Поняття системи конституційного права та її складові (Інститути конституційного права. Норми конституційного права). Поняття і види джерел конституційного права України. Конституція України: поняття, структура, функції, правова охорона Конституції.

ТЕМА 2. Конституційно-правові відносини. Конституційно-правова відповідальність. Основи конституційного ладу України

Поняття, ознаки, види і склад конституційно-правових відносин. Поняття і види суб'єктів та об'єктів конституційно-правових відносин. Юридичні факти як елементи конституційно-правових відносин. Поняття, види і санкції конституційно-правової відповідальності. Поняття і гарантії конституційного ладу України. Конституційні основи державного ладу України. Конституційні основи суспільного ладу України.

ТЕМА 3. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

Громадянство України, статус іноземців, осіб без громадянства та біженців в Україні. Поняття і принципи громадянства України. Документи, що підтверджують громадянство України. Підстави, порядок набуття та умови набуття громадянства України. Форми та підстави припинення громадянства України. Поняття та види конституційних прав і свобод людини в Україні. Гарантії та захист конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Порядок звернення громадян України до Європейського суду з прав людини. Поняття та види конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні

ТЕМА 4. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Особисті (громадянські) права людини і громадянина: поняття, види, загальна характеристика. Право людини на життя та повагу до її гідності. Право на свободу та особисту недоторканність. Право на недоторканність житла та право на таємницю листування і телефонних розмов. Право на невтручання в особисте і сімейне життя. Право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Право на інформацію. Право на відшкодування за

рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди.

Політичні та економічні права і свободи людини і громадянина в Україні: поняття, види, загальна характеристика. Право на вільний вибір місця проживання, на свободу пересування. Право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації. Право на мирні зібрання. Право на звернення до органів державної влади. Право брати участь в управлінні державними справами. Право приватної власності. Право користування об'єктами державної та комунальної власності. Право на підприємницьку діяльність.

Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні: поняття, види, загальна характеристика. Право на працю. Право на страйк. Право на відпочинок. Право на соціальний захист. Право на житло. Право на достатній життєвий рівень. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Культурні права людини і громадянина в Україні: поняття, види, загальна характеристика. Право на освіту. Право на правову освіту. Свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Свобода користування цінностями культури. Право на свободу світогляду і віросповідання.

ТЕМА 5. Форми безпосередньої демократії в Україні

Поняття, основні форми, функції та механізм безпосередньої демократії. Становлення інституту виборів в Україні. Вибори: поняття, види. Поняття, види і характеристика виборчого права (в широкому і вузькому розумінні; активне та пасивне виборче право). Принципи виборчого права: поняття і види. Загальні принципи виборів: вільних виборів, загального, рівного, прямого виборчого права, таємного голосування. Спеціальні принципи виборів (Засади виборчого процесу в Україні) (законність; політичний плюралізм і багатопартійність; публічність і відкритість; рівність прав суб'єктів виборчого процесу; свободи передвиборної агітації і рівних можливостей доступу до засобів масової інформації незалежно від їхньої форми власності; неупередженість органів державної влади, органів місцевого самоврядування, судів, підприємств, закладів, установ і організацій, їхніх керівників до партій (блоків), кандидатів). Поняття й види виборчих систем (мажоритарна, пропорційна, змішана).

ТЕМА 6. Виборчий та референдний процеси в Україні

Виборчий процес: поняття, основні засади (принципи), суб'єкти. Стадії виборчого процесу: поняття та характеристика. Поняття і види референдумів. Предмет всеукраїнського і місцевих референдумів. Порядок призначення і проведення референдумів. Порядок створення, організація діяльності та повноваження Центральної виборчої комісії. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.

Змістовний модуль 2. Конституційно-правовий статус органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні

ТЕМА 7. Верховна Рада України: конституційна природа парламенту України, повноваження, склад і структура

Конституційна природа парламенту України: поняття, риси. Функції та повноваження Верховної Ради України. Склад і структура Верховної Ради України. Загальна характеристика конституційного складу Верховної Ради України. Структура Верховної Ради України. Керівництво Верховної Ради України. Депутатські фракції та коаліція депутатських фракцій, депутатські групи Парламентські комітети і комісії. Конституційно-правовий статус Рахункової палати. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

ТЕМА 8. Організація роботи парламенту України. Конституційно-правовий статус народного депутата України

Основні форми роботи Верховної Ради України. Поняття, види і стадії законодавчого процесу (законодавчої процедури). Конституційно-правовий статус народного депутата України. Природа депутатського мандата. Підстави дострокового припинення повноважень народного депутата України. Права та обов'язки народного депутата України. Гарантії діяльності народних депутатів України.

ТЕМА 9. Конституційно-правовий статус Президента України

Загальна характеристика конституційно-правового статусу Президента України. Становлення і розвиток інституту президенства в Україні. Вступ Президента на посаду. Офіційні символи глави держави. Функції та повноваження Президента України. Акти Президента України: форма актів (укази, розпорядження), порядок оприлюднення.

ТЕМА 10. Дострокове припинення повноважень Президента України. Органи і служби при Президентові України

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Порядок дострокового припинення повноважень Президента України у зв'язку з неспроможністю виконання ним своїх повноважень за станом здоров'я. Порядок дострокового припинення повноважень Президента України у разі усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України. Адміністрація Президента України, консультативні, дорадчі та інші органи і служби при Президентові.

ТЕМА 11. Виконавча влада в Україні

Поняття виконавчої влади. Система органів виконавчої влади України. Кабінет Міністрів України: склад, порядок формування, повноваження. Центральні органи виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади в Україні.

ТЕМА 12. Судова влада в Україні. Конституційно-правовий статус прокуратури

Конституційні засади правосуддя та судової влади. Завдання та функції судів загальної юрисдикції. Конституційні засади судочинства в Україні. Конституційно-правовий статус суддів. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в Україні.

ТЕМА 13. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України

Склад і порядок формування Конституційного Суду України. Правовий статус суддів Конституційного Суду України. Функції і повноваження Конституційного Суду України. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України.

ТЕМА 14. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття та конституційні засади місцевого самоврядування. Завдання та функції місцевого самоврядування в Україні. Система місцевого самоврядування в Україні. Особливості місцевого самоврядування в столиці України — місті-герої Києві. Організаційно-правові форми місцевого самоврядування в Україні. Гарантії прав місцевого самоврядування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лк	с.	лаб	інд	с.р.		лк	с.	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теорія Конституційного права України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні.												
Тема 1. Конституційне право України як галузь права, наука і навчальна дисципліна	9	2	2			5	9	2				7
Тема 2. Конституційно-правові відносини. Конституційно-правова відповідальність. Основи конституційного ладу України	7		2			5	7					7
Тема 3. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	9	2	2			5	9	2				7
Тема 4. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	9		4			5	9		2			7
Тема 5. Форми безпосередньої демократії в Україні	9	2	2			5	9		2			7
Тема 6. Виборчий та референдний процеси в Україні	7		2			5	7					7
Разом за змістовим модулем 1	52	6	14			30	50	4	4			42
Змістовий модуль 2. Конституційно-правовий статус органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні												
Тема 7. Верховна Рада України: конституційна природа парламенту України, повноваження, склад і структура	10	2	2			5	12		2			7
Тема 8. Організація роботи парламенту України. Конституційно-правовий статус народного депутата України	10		2			5	10					7
Тема 9. Конституційно-правовий статус Президента України	10	2	2			5	10					7

Тема 10. Дострокове припинення повноважень Президента України. Органи і служби при Президентіві України	10		2			5	10					7
Тема 11. Виконавча влада в Україні	10	2	2			5	10					7
Тема 12. Судова влада в Україні. Конституційно-правовий статус прокуратури	10		2			3	10					3
Тема 13. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України	10		2			3	10					3
Тема 14. Місцеве самоврядування в Україні	10	2	2			5	10					7
Разом за змістовим модулем 2	80	8	16			36	82		2			48
ІНДЗ	10				10		20				20	
Усього годин	120	14	30		10	66	120	4	6		20	90

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конституційне право України як галузь права, наука і навчальна дисципліна	2
2	Конституційно-правові відносини. Конституційно-правова відповідальність. Основи конституційного ладу України	2
3	Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	2
4	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	4
5	Форми безпосередньої демократії в Україні	2
6	Виборчий та референдний процеси в Україні	2
7	Верховна Рада України: конституційна природа парламенту України, повноваження, склад і структура	2
8	Організація роботи парламенту України. Конституційно-правовий статус народного депутата України	2
9	Конституційно-правовий статус Президента України	2
10	Дострокове припинення повноважень Президента України. Органи і служби при Президентіві України	2
11	Виконавча влада в Україні	2
12	Судова влада в Україні. Конституційно-правовий статус прокуратури	2
13	Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України	2
14	Місцеве самоврядування в Україні	2

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Конституційне право України як галузь права, наука і навчальна дисципліна	5
2	Конституційно-правові відносини. Конституційно-правова відповідальність. Основи конституційного ладу України	5
3	Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	5
4	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	5
5	Форми безпосередньої демократії в Україні	5
6	Виборчий та референдний процеси в Україні	5
7	Верховна Рада України: конституційна природа парламенту України, повноваження, склад і структура	5
8	Організація роботи парламенту України. Конституційно-правовий статус народного депутата України	5
9	Конституційно-правовий статус Президента України	5
10	Дострокове припинення повноважень Президента України. Органи і служби при Президентові України	5
11	Виконавча влада в Україні	5
12	Судова влада в Україні. Конституційно-правовий статус прокуратури	3
13	Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України	3
14	Міське самоврядування в Україні	5
	Разом	66

Під час самостійного опанування тем рекомендовано застосовувати навички неформальної освіти на сучасних освітніх платформах, участь в вебінарах з тематики курсу, майстер-класах тощо.

Онлайн курси, які можуть бути корисними для попереднього вивчення та в процесі набуття компетентностей за неформальною освітою:

<https://ehrh.org/portfolio/onlain-kurs-z-prav-liudyny/#>

<https://osvita.ua/news/lifelonglearn/77669/>

6. Індивідуальні завдання

У якості індивідуальної роботи студенти денного відділення виконують реферативне завдання, а студенти заочного відділення — письмову контрольну роботу. Передумовами виконання індивідуального завдання слугують: систематичне відвідування лекцій, активна участь в роботі на практичних заняттях, творча ініціатива, відповідальність та організованість студента.

Тематика рефератів з курсу.

1. Становлення та розвиток прав людини.
2. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина.
3. Право людини на життя та повагу до її гідності.
4. Право на свободу та особисту недоторканність.
5. Право на вільний вибір місця проживання, на свободу пересування.
6. Право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації.
7. Право на мирні зібрання.
8. Право на звернення до органів державної влади.
9. Право брати участь в управлінні державними справами.
10. Забезпечення соціальних прав людини в зарубіжних країнах (можна обрати будь-яку країну).
11. Право на освіту.
12. Право на свободу світогляду і віросповідання.
13. Право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.
14. Право на працю.
15. Право на страйк.
16. Право на відпочинок.
17. Право на достатній життєвий рівень.
18. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.
19. Зміст та порядок реалізації конституційного обов'язку захисту Вітчизни.
20. Зміст та порядок реалізації конституційного обов'язку шанування державних символів України.
21. Зміст та порядок реалізації конституційного обов'язку сплачувати податки і збори.
22. Зміст та порядок реалізації конституційного обов'язку додержуватися Конституції та законів України.
23. Зміст та порядок реалізації конституційного обов'язку поважати честь і гідність інших людей, не посягати на їхні права і свободи.
24. Захист прав і свобод Конституційним Судом України за зверненням фізичних та юридичних осіб.
25. Порядок звернення до Європейського Суду з прав людини.

Завдання до контрольних робіт (для студентів заочної форми навчання)

Контрольні роботи з дисципліни “Конституційне право України” складаються з 10 варіантів завдань, які студенти обирають за першою літерою свого прізвища. Так, наприклад, якщо прізвище студента Дорошенко – він виконує роботу під варіантом № 2 (бо Варіант 2 включає в себе завдання для студентів, прізвища яких починаються на літери Г, Д, Е, Є)

Завдання до контрольної роботи складається з теоретичного питання, 2 навчальних завдань та 2 ситуаційних задач (вирішення ситуаційних задач передбачає повну обґрунтовану відповідь з посиланнями на відповідні норми чинного законодавства).

Варіант 1 (А,Б,В)

1. **Теоретичне завдання.** Форми безпосередньої демократії в Україні.

2. **Навчальне завдання.**

2.1. Накресліть таблицю конституційно-правових відносин з характеристикою кожного з їх складових елементів окремо.

2.2. Перелічіть конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні з обов'язковим посиланням на відповідні норми Конституції України, в яких ці обов'язки встановлено.

3. **Задача.**

Задача 1. З метою боротьби з пожарами влітку, які можуть причинити значну шкоду сільськогосподарській техніці, створювати загрозу населенню, а також запобіганню злочинного посягання на сільгосппродукцію (крадіжка зерна, овочів, фруктів і т. д.) декілька обласних рад прийняли рішення про введення на відповідній території на період жнив надзвичайного стану.

1. Дайте правову оцінку вказаним рішенням рад.

2. Які нормативні акти являються правовою основою для введення надзвичайного стану?

3. Розкрийте поняття надзвичайного стану, назвіть ціль та умови введення надзвичайного стану.

4. Хто може вводити надзвичайний стан в Україні?

Задача 2. Сто п'ятдесят трьома народними депутатами України був поданий до Верховної Ради України законопроект про внесення змін до ст. 103 Конституції України в аспекті введення іншого порядку обрання Президента України – не Українським народом, а його представницьким органом - Верховною Радою України. Згодом законопроект пройшов усі необхідні стадії та відповідно до ст. 155 Конституції України був прийнятий парламентом. Президент України коментуючи прийняття даного закону на прес-конференції заявив, що Верховною Радою України у даному разі порушено процедуру внесення змін до Конституції України, оскільки цей закон повинен був прийматися відповідно до вимог ст. 156 Конституції України. Глава держави також наголосив, що звернувся з конституційним поданням до Конституційного Суду України про порушення процедури прийняття цього законопроекту.

Як Ви вважаєте, які аргументи навів Президент України на користь своєї позиції? Наскільки вони можуть бути обгрунтованими у даному разі?

Варіант 2 (Г,Д,Е,Є)

1. **Теоретичне завдання.** Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

2. **Навчальні завдання.**

2.1. Накресліть схему класифікації конституційно-правових норм за різними критеріями.

2.2. Вкажіть статті Конституції України, на виконання яких були прийняті нижче наведені закони та кодекси України.

3. Задачі.

Задача 1. Громадянка України Соколюк Л.Н. перебуваючи у службових справах у Болгарії, вийшла там заміж за громадянина Болгарії – Ботєва О.Ю., не змінюючи свого українського громадянства. Незабаром у них народився син.

1. Яке громадянство одержує син громадянки Соколюк Л.Н. і Ботєва О.Ю., якщо він народився в Болгарії?

2. Яке громадянство одержує їх син, якщо Соколюк Л.Н. народила сина в Україні?

Задача 2. Сто шістдесят чотири народних депутатів України подали до Верховної Ради України проект закону України про внесення змін до Конституції України. Проектом насамперед передбачалося розширення прав і свобод людини та громадянина, що підлягають обмеженню, закріплених у ст. 64 Конституції України. Після реєстрації законопроекту в Апараті Верховної Ради України його було направлено до Конституційного Суду України для отримання висновку щодо відповідності даного законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України (далі по розділу – Висновок Конституційного Суду України).

Що таке висновок Конституційного Суду України? Який Висновок повинен ухвалили орган конституційної юрисдикції, виходячи з вище викладених фактів та обставин?

Варіант 3 (Ж,З,И,І,Й)

1. Теоретичне завдання. Конституційно-правовий статус Президента України.

2. **Навчальні завдання.**

2.1. Накресліть таблицю джерел галузі конституційного права за різними критеріями.

2.2. Накресліть схему «Система органів виконавчої влади в Україні».

3. Задачі.

Задача 1. Народний депутат України Іванченко В.Г. є учасником ряду правовідносин.

1. Народний депутат Іванченко В.Г. виступив на сесії Верховної Ради України з критикою Генеральної Прокуратури України з питання її бездіяльності щодо порушень Конституції і виборчого законодавства України під час виборчої кампанії на виборах Президента України в 2004 році.

2. Народний депутат Іванченко В.Г. щомісяця виступає перед своїми виборцями зі звітом, відповідає на їх запитання, вислуховує їх “накази”, побажання, допомагає вирішувати різні питання, тощо.

3. Податковий інспектор висунув вимоги до депутата Іванченко В.Г. про сплату податків з прибутків, одержаних їм за тренерську роботу.

Завдання:

1. Визначте які із перерахованих правовідносин є конституційними.
2. Хто являється сторонами цих правовідносин, і яким терміном вони визначаються в конституційному праві України?

Задача 2. Президент України подав до Верховної Ради України законопроект про внесення змін до статей 86 та 87 Конституції України. Через 30 днів з моменту його реєстрації в Апараті Верховної Ради України, Конституційним Судом України було підготовлено висновок, що даний законопроект відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Згодом під час обговорення його положень на пленарному засіданні Верховної Ради України, народні депутати України внесли до цього законопроекту низку змін.

Як Ви вважаєте, чи потрібний новий висновок Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України статтям 157 і 158 Конституції України? Чи все ж таки варто продовжувати його обговорення з наступним попереднім схваленням?

Варіант 4 (К,Л)

1.Теоретичне завдання. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні.

2. **Навчальні завдання.**

- 2.1. Накресліть схему санкцій конституційно-правової відповідальності.
- 2.2. Накресліть схему «Процедура імпічменту Президента України».

3. Задачі.

Задача 1. Громадянка Канади Стаднік С.П., що народилась в Закарпатській обл. в Україні, звернулась до Президента України з проханням набути громадянство України.

1. За яких умов громадянка Канади може набути громадянство України?
2. Які державні органи будуть вирішувати це питання? Юридично аргументуйте свою відповідь.

Задача 2. Вирішіть юридичне рівняння користуючись наведе ними нижче позначеннями букв для отримання кількості ознак Української держави, які визначені у ст. 1 Конституції України. Завдання виконується письмово:

$$\frac{(a+b+c) - d}{f+k+x+y+z}$$

$$f+k+x+y+z$$

a – день Державного прапора України;

b— день Конституції України;

c – кількість смуг, з яких складається Державний прапор України

d - кількість державних символів України, які передбачені Конституцією України;

f - кількість гілок влади, які передбачені Конституцією України;

k- кількість суб'єктів, які є джерелом влади в Україні;

x- кількість релігійних православних свят, які віднесено до державних свят;

y- день схвалення всенародним голосуванням Акта проголошення незалежності України;

z– кількість авторів, які написали слова та музику Державного гімну України.

Варіант 5 (М,Н,О,П)

1.Теоретичне завдання. Конституційно-правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права: поняття, елементи та їх загальна характеристика.

2. Навчальні завдання.

2.1. Розставте за юридичною силою нижче вказані нормативно-правові акти.

Завдання виконується письмово:

а) Указ Президента України;

б) Наказ Міністерства внутрішніх справ України;

в) Постанова Верховної Ради України;

г) Конституція України;

ґ) Міжнародно-правовий договір, ратифікований ВРУ;

д) Постанова Кабінету Міністрів України;

е) Закон України.

2.2. Накресліть таблицю принципів державного ладу України.

3. Задачі.

Задача 1. В Конституції Російської Федерації вживається термін “конституційний закон”, в Конституції Франції вживається термін “органічний закон”. В Конституції України такі терміни не вживаються, але в конституційному праві України та в міжнародно-правовій практиці закони як джерела конституційного права класифікуються.

1. Дайте визначення джерел конституційного права України.
2. Назвіть джерела конституційного права України і охарактеризуйте їх на конкретних прикладах.
3. Назвіть види законів України та охарактеризуйте їх.
4. Назвіть основне джерело Конституційного права України.

Задача 2. Вирішіть юридичне рівняння користуючись наведе ними нижче позначеннями букв для отримання дня прийняття Декларації про державний суверенітет України. Завдання виконується письмово:

$$\frac{(a + b) - (c + d)}{f + x + y + z}$$

a – мінімальна кількість народних депутатів України, необхідна для затвердження Верховною Радою Указу Президента України про введення в Україні надзвичайного стану;

b – день проголошення Акта незалежності України;

c – максимальний строк, на який може бути в Україні введений режим надзвичайного стану;

d – максимальний строк, на який може бути в окремих місцевостях України введений режим надзвичайного стану;

f- кількість форм суверенітету реалізованих в Україні;

x – строк, протягом якого Верховна Рада України затверджує Указ Президента України про введення в Україні воєнного стану;

y – кількість розділів Конституції України, у яких закріплено засади конституційного ладу України;

z – строк, протягом якого Верховна Рада України збирається на засідання у разі оголошення Указу Президента України про введення надзвичайного стану в Україні.

Варіант 6 (Р,С)

1.Теоретичне завдання. Конституційно-правові основи організації і діяльності судової влади в Україні.

2. Навчальні завдання.

2.1. Накресліть схему функцій Конституції України за різними критеріями.

2.2. Накресліть схему «Структура Верховної Ради України».

3. Задачі.

Задача 1. Громадянка України Коваленко А.С. народила сина, батько якого є особою без громадянства.

Яке громадянство набуває їх син? Аргументуйте свою відповідь посиланням на відповідні конституційно - правові норми.

Задача 2. Законопроект про внесення змін до статті 142 Конституції України був попередньо схвалений на черговій сесії Верховної Ради України більшістю народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Конституційний Суд України надав щодо поданого законопроекту висновок щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 цієї Конституції України. У міжсесійний період Головою Верховної Ради України було скликано на вимогу Президента України позачергову сесію Верховної Ради України для невідкладного прийняття низки законів соціально-економічного характеру.

Скажіть будь-ласка, чи можуть народні депутати України на скликаній сесії Верховної Ради України прийняти законопроект про внесення змін до Конституції України?

Скажіть будь ласка, чи дотримано процедуру внесення змін до Конституції України у даному разі?

Варіант 7 (Т,У)

1.Теоретичне завдання. Громадянство України: поняття, принципи, підстави набуття та припинення.

2. Навчальні завдання.

2.1. Накресліть схему “Класифікація конституцій”.

2.2. Накресліть порівняльну таблицю «депутатський запит і депутатське звернення».

3. Задачі.

Задача 1. Двох чоловіків та одну жінку, які приїхали до України з міста Грозний (Чеченська Республіка), вже через декілька днів було затримано працівниками міліції на залізничному вокзалі м. Харкова. Даючи пояснення посадовій особі, вони повідомили, що хотіли б отримати в Україні статус біженця, але не знають, як це можна зробити. Посадова особа заявила, що це не можливо зробити ніяким чином.

1. Наскільки вірною є відповідь посадової особи?

2. Хто визнається біженцями згідно з українським законодавством?
3. Назвіть порядок надання статусу біженця.
4. В чому полягає помилка громадян, які бажали отримати статус біженців?

Задача 2. Народні депутати, а також інші державні та політичні діячі продовжують звертатись до Кравчука Леоніда Макаровича як “товариш президент”, “пан Президент”.

1. Чи є в Україні правова основа на таке звернення?
2. На який термін зберігається за Президентом звання Президента України?

Варіант 8 (Ф,Х,Ц)

1.Теоретичне завдання. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні: поняття, особливості національного режиму.

2. Навчальні завдання.

- 2.1. Накресліть схему «Система гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні».
- 2.2. Накресліть схему «Організація виборів в Україні».

3. Задачі.

Задача 1. Кореспондент місцевої газети звернувся до відповідних органів санепідемстанції з проханням надати йому інформацію про стан довкілля у місті. Але йому було відмовлено.

Прокоментуйте рішення органів санепідемстанції, аргументуйте свою відповідь нормами Конституції України.

Задача 2. Громадянин Російської Федерації Улюкаєв, якому 2,5 роки потому було надано тимчасовий захист в Україні, вирішив прийняти громадянство України. З метою вступу до громадянства України Улякаєв надав до відділу Державної міграційної служби України за місцем своєї реєстрації увесь необхідних пакет документів, у тому числі й довідку, яка підтверджувала, що пройшло рівно три роки з моменту його законного в'їзду на територію України. Улюкаєв також повідомив, що після в'їзду до України, він жодного разу її територію не покидав.

Як би Ви були на місці співробітника відділу Державної міграційної служби України, чи почали б готувати справу про прийняття Улюкаєва до громадянства України у даному разі?

Варіант 9 (Ч,Ш,Щ)

1.Теоретичне завдання. Громадянські і політичні права і свободи людини і громадянина в Україні

2. Навчальні завдання.

2.1. Накресліть таблицю способів набуття та припинення громадянства за законодавством України з посиланням на норми конституційного права.

2.2. Накресліть порівняльну таблицю «Вибори і референдуми».

3. Задачі.

Задача 1. Громадянин України Соколов А. (20 років), що вступив до Варшавського державного університету (Польща) на денну форму навчання, був призваний до проходження військової служби у Збройних Силах України.

1. Чи надається відстрочка у такому випадку згідно з законодавством України?

2. Чи буде проходити громадянин Соколов А. військову службу після закінчення терміну відстрочки? Якщо так, то де в Україні чи в Польщі?

Задача 2. На “ Дні Уряду” в Верховній Раді України (далі – ВРУ) між депутатами і членами уряду розгорілась дискусія. Народні депутати звинувачували членів уряду в тому, що вони не відповідають на їхні запити і звернення щодо використання коштів Державного бюджету України на конкретні цілі.

Члени уряду на ці звинувачення відповідали, що згідно з Конституцією України кожна гілка влади повинна виконувати свої функції, не вмішуватися в справи іншої влади: законодавча влада приймає закони, а виконавча їх виконує.

2. Що означає “День уряду” в ВРУ?

3. Як розсудити, посилаючись на Конституцію України і закони, народних депутатів і членів уряду?

4. Які основні функції ВРУ?

5. Хто здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України?

Варіант 10 (Ю,Я)

1.Теоретичне завдання. Конституційні обов’язки людини і громадянина в Україні

2. Навчальні завдання.

2.1. Накресліть таблицю соціальних прав і свобод людини і громадянина.

2.2. Накресліть схему «Класифікація органів державної влади в Україні».

3. Задачі.

Задача 1. Декілька жителів одного з населених пунктів Житомирської області вирішили створити релігійну організацію. Коли про це стало відомо в сільраді, її голова сказав, що таку організацію обов’язково потрібно зареєструвати, бо в іншому разі її чекає доля “Білого братства”, яке, як виявилось, не було зареєстроване. Правда голова сказав, що він не впевнений, чи це потрібно робити в сільраді.

Дайте пораду жителям. Чи мають вони право створювати релігійну організацію? Хто реєструє подібного роду організації? Які види релігійних організацій існують в Україні?

Задача 2. Як відомо, згідно з законодавством України, парламентський виборчий процес завершується офіційним оприлюдненням Центральною виборчою комісією результатів виборів народних депутатів України. Під час чергових виборів народних депутатів в 2002 році було обрано 442 депутата. В зв'язку з цим на засіданні підготовчої групи народних депутатів України один із депутатів заявив, що склад Верховної Ради України (далі – ВРУ) не відповідає Конституції України, а тому вона не має відповідних конституційних повноважень.

1. Який конституційний склад ВРУ?
2. За яких умов ВРУ є повноважною?
3. Який строк повноважень ВРУ?

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов'язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток. Метод навчання є способом керівництва пізнавальною діяльністю студентів, що має виконувати три функції: навчальну, виховну і розвивальну.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" вигляді. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількаразовим відтворенням засвоюваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю. Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передуює репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь у студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенесення, класифікація).

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову

інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки науково-педагогічного працівника.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквіумах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв'язання завдання). У цьому методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності. Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Інтерактивні методи. Відповіді на запитання і опитування думок студентів. Дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції, дебати, полеміки.

Інтегровані методи навчання: заняття-експеримент.

Заняття на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Ділова гра як метод активного навчання. Одним з найбільш ефективних активних методів навчання є ділова гра. Метод розкриває особистісний потенціал студента: кожен учасник може діагностувати свої можливості, а також у спільній діяльності з іншими учасниками. Позитивними факторами в застосуванні ділових ігор є активізація мислення студентів, підвищення самостійності майбутнього фахівця, наближення навчання до професійної діяльності, підготовка студента до професійної практичної діяльності; висока мотивація, емоційна насиченість процесу навчання.

Метод моделювання. Моделювання педагогічних ситуацій - це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом викладача, тобто штучно.

Практичні методи: практичні роботи, вправи, творчі роботи (написання рефератів, статей, тез доповідей на конференції).

Методи дистанційного навчання.

8. Очікувані результати навчання з дисципліни

РН2. Організовувати культурний діалог на рівні, необхідному для ефективної професійної діяльності. РН3. Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її. РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки. РН5. Розробляти тексти та документи з питань професійної діяльності, вільно спілкуватися українською та іноземною мовами усно і письмово у соціальній і професійній сферах. РН8. Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах для повного та всебічного встановлення необхідних обставин. РН10. Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки. РН11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи. РН14. Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності. РН17. Використовувати основні методи та засоби забезпечення правопорядку в державі, дотримуватись прав і свобод людини і громадянина, попередження та припинення нелегальної (незаконної) міграції та інших загроз національній безпеці держави (кібербезпеку, економічну та інформаційну безпеку, тощо).

9. Засоби оцінювання

У процесі викладання навчального курсу «Конституційне право України» використовуються такі засоби оцінювання знань, вмінь та навичок студентів:

– **тестові завдання** – для контролю понятійно-термінологічних та теоретичних знань з кожної теми навчального курсу;

– **завдання для семінарських занять** – як засіб поточного контролю знань, вмінь та навичок студентів і, відповідно, виявлення ступеня сприйняття, засвоєння та критичного розуміння ними навчального матеріалу з дисципліни;

– **модульні контрольні роботи** – як засіб рубіжного контролю знань, вмінь та навичок студентів, що спрямований на перевірку засвоєння отриманих знань за певний обсяг розділу (модулю) курсу;

– **індивідуальне навчально-дослідне завдання** – письмова реферативна дослідна робота, або контрольні роботи для студентів заочного відділення, які складаються з теоретичного питання, 2 навчальних завдань та 2 ситуаційних задач. Такі завдання показують здатність студента до наукового пошуку та рівень критичного осмислення набутих ним знань, вмінь та навичок їх узагальнення в рамках конкретної проблеми;

– **екзамен** – як засіб визначення рівня змісту узагальнених знань студентів за весь період навчання з дисципліни, вміння застосовувати їх у тій чи іншій сфері практичній діяльності.

10. Критерії оцінювання

		Підс умк
--	--	-------------

Поточна аудиторна та самостійна робота																	Екзамен		о ва оцін ка	
Змістовий модуль 1									Змістовий модуль 2									Індив ідуал ьне завд ання	Відп овідь на екза мені	
Зміст роботи	T1	T2	T3	T4 час тин а 1	T4 част ина 2	T5	T6	М К Р	T7	T8	T9	T10	T11	T1 2	T13	T14	М К Р	T1- 14	T1- 14	
кількість балів	10	10	10	10	10	10	10	3 0	10	10	10	10	10	10	10	10	3 0	10	90	
Раом балів	100								100									100		100

T1, T2 ... T14 – теми змістових модулів.

МКР — модульна контрольна робота

Критерієм успішного підсумкового оцінювання навчання студента є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом засвоєння навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних показників, котрі у формалізованому вигляді знаходять відображення в числовій (рейтинговій) шкалі. Таких порогових рівнів три:

1. Підсумкова оцінка з першого модулю (O_{M1}), яка складається з поточної оцінки за 7 семінарських занять (T1-6) ($7 \times 10 = 70$ балів) та модульну контрольну роботу (МКР) у вигляді тестового завдання (30 балів), тобто $O_{M1} = O_{сем} + O_{мкр1} = 70 + 30 = 100$.

2. Підсумкова оцінка з другого модулю (O_{M2}), яка складається з поточної оцінки за 8 семінарських занять (T7-14) ($8 \times 10 = 80$ балів) та модульну контрольну роботу (МКР) у вигляді тестового завдання (20 балів), тобто $O_{M2} = O_{сем} + O_{мкр2} = 80 + 20 = 100$.

3. Оцінка за виконання індивідуального завдання ($O_{із}$)=10.

4. Підсумкова оцінка за екзамен: $O_E = (1_{п} + 2_{п} + 3_{п}) \times 3 + O_{із} = (10 + 10 + 10) \times 3 + 10 = 100$

5. Загальна підсумкова оцінка за семестр, визначається за формулою:
 $O_{заг. підс} = O_{M1} + O_{M2} + O_E / 3$

КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.

Робота на семінарських заняттях:

Під час занять студенти усно доповідають на питання, виконують розрахункові

роботи, виконують певні завдання. Активна робота студента на занятті оцінюється в 10 балів.

Критерії оцінки на семінарському занятті (поточний контроль)

Бали	Критерії оцінки
10-8	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів або письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та завдань, активний, часто виступає і часто задає питання; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді.
7-6	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів або письмових відповідей, розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, активний, часто виступає і часто задає питання.
5	Володіє навчальним матеріалом, виконує більшість завдань практичних занять і домашньої/самостійної роботи іноді виступає і задає питання; добре працює в парі/групі/команді.
4-3	Частково володіє навчальним матеріалом, іноді виконує завдання практичних занять; іноколи виступає і задає питання; не дуже добре працює в парі/групі/команді.
2	Не володіє навчальним матеріалом, іноді виконує завдання практичних занять; іноколи виступає і задає питання; не дуже добре працює в парі/групі/команді.
1	Зовсім не виконує завдання практичних занять, іноколи виступає і задає питання; не дуже добре працює в парі/групі/команді.

КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ВІДПОВІДІ НА ЕКЗАМЕНІ :

Три питання потребують змістовної відповіді, кожна з них розкриває сутність того чи іншого поняття або теоретичного положення (оцінюється від 0 до 10 балів за кожне питання). Максимальна кількість складає 30 балів.

10 балів отримують студенти, які повністю розкрили сутність поняття, дали його чітке визначення або проаналізували і зробили висновок з конкретного теоретичного положення.

9-7 балів отримують студенти, які правильно, але не повністю дали визначення поняття або поверхово проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення.

6-4 балів отримують студенти, які правильно, але лише частково визначили те чи інше поняття або частково проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення.

3-1 балів отримують студенти, які частково і поверхово визначили те чи інше поняття або сформулювали висновок з теоретичного положення, допустивши неточності та помилки.

0 балів отримують студенти, які недопущені або не з'явилися на екзамен.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка
	для екзамену
90 – 100	відмінно
85 – 89	добре
75 – 84	
70 – 74	задовільно
60 – 69	
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Силабус навчальної дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

2. Тексти (конспект) лекцій з дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

3. Програма з дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

4. Робоча програма з дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

5. Плани семінарських занять з дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

6. Завдання до самостійної роботи з дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка»,

2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

7. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. Р. М. Максакова. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=3052>

12. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Конституція України. Науково-практичний коментар [текст] Станом на січень НЗ4 2020 р. – Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2020. – 290 с.

3. Конституція України у судових рішеннях / М.П. Орзіх, А.А. Єзеров, Д.С. Терлецький. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 432 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://hdl.handle.net/11300/5590>

4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

7. Виборчий кодекс України 19 грудня 2019 року No 396-IX. Голос України. No 251. 28 грудня 2019.

8. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text 12.

9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. No30. Ст. 260.

10. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. No 50. ст.540.

11. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 року. Офіційний вісник України від 12.08.2011. 2011. No 59. Стор. 83. Ст. 2347

12. Про внесення зміни до статті 15 Закону України "Про доступ до

публічної інформації" щодо зменшення строку оприлюднення проектів нормативно-правових актів, рішень органів місцевого самоврядування: Закон України від 15.09.2020 № 890-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/890-20#Text>

13. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 4. Ст. 65.

14. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII: Закон України. Офіційний вісник України. 2014. № 36. Ст. 957.

15. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2001-%D0%BF>

16. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF/conv#Text>

17. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 19. Ст. 134.

18. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 25. Ст. 20.

19. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20-21. Ст. 190.

20. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 року № 2268-VIII. // Офіційний вісник України. 2018. № 19. Ст. 630.

21. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. Офіційний вісник України. 2018. № 62. Ст. 2133. № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1861-17#n720>

22. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 33. Ст. 175.

23. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290.

24. Про статус народних депутатів України: Закон України від 22 бер. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 42. Ст. 212.

25. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. 1998. – № 20. – Ст. 99.

26. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 5. Ст. 212.

27. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010. У справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про внесення змін до Конституції України“ від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції

України).

28. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: навч. посіб. / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда; - К.: «Центр учбової літератури», 2021. - 206 с.

29. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина : Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2004.- 464с.

30. Афанасьєва М. В., Бальцій Ю. Ю., Батан Ю. Д. Конституційне право України: прагматичний курс: навч. посіб. /за заг. ред.. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. Одеса: Юридична література, 2017. 256 с.

31. Барабаш Ю. Г., Слінько Т. М., Летнянчин Л.І. Конституційне право України: посіб. для підготовки до іспитів. Х.: Право. 2016. 345 с.

32. Конституційне право : навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 584 с.

33. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ ; за заг. Ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзбь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумова, Т. І. Гудзбь, М. І. Марчука та ін.] ; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

34. Конституційне право України: навч. посіб. / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. К. : ЦУЛ, 2018. 218 с.

35. Нестерович В.Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 503 с.

36. Конституційне право України: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти.- Одеса, 2020. - 242 с.

37. Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.

38. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. М-во юстиції України, Нац. акад. держав. упр. при Президентові України. Київ: Ліра-К, 2016. 616 с.

Допоміжна

1. Права людини в особливих правових режимах: досвід України : монографія / Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, Ю. Д. Батан, М. В. Афанасьєва та ін. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 356 с.

2. Мельник Р.С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика. – К., 2015. – 168 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/e/233491.pdf>

3. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник. –2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

4. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України /А.С. Головін. – К.:Логос, 2012. – 369 с.

5. Берназюк Я.О. Легітимні очікування (reasonable expectations) як складова принципу юридичної визначеності у вітчизняній та європейській судовій практиці. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2021. No 2. С. 13-28.

6. Буханевич О.М., Кузніченко С.О., Мерник А.М. Зарубіжний досвід конституційно-правового регулювання обмеження прав людини в умовах надзвичайного та воєнного станів. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 56-65.

7. Величко Д.М., Савицька Л.С. Проблемні аспекти застосування практики Європейського суду з прав людини національними судами. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 1. С. 139-143.

8. Віткова В.С. Система гарантій конституційного права на інформацію. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 2. С. 30-33.

9. Влада в Україні: шляхи до ефективності: Всеукр. форум учених-правознавців. / відп. ред. О. Д. Святоцький. К.: Ін Юре, 2010. 686 с.

10. Галкін В.Л. Пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб в аспекті конституційного обов'язку держави Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка». 2021. No 1. С. 25-34.

11. Герасимчук С.С. Правові засади розвитку громадянського суспільства в Україні в умовах перехідного періоду. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 1. С. 26-20.

12. Гецько В. В. Конституційно-правова відповідальність народних депутатів України та депутатів місцевих рад: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» М-ва освіти і науки України. Ужгород, 2015. 19 с.

13. Годованець В.Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій. К.: МАУП, 2000. 216 с.

14. Гончарова К.А. Поняття «організаційно-правова форма» в муніципальному та цивільному праві. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 1. С. 31-35.

15. Грень Н.М. Гарантування правової політики недискримінації. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 2. С. 17-20.

16. Грень Н.М. Розрізнення між поколіннями як підґрунтя дискримінації за віковою ознакою. Європейські перспективи. 2021. No2. С. 10-14.

17. Гусарєв С.Д., Старицька О.О. Правове регулювання надання медичної допомоги в Україні. Збірник «Держава і право». 2021. Випуск 89. С. 23-34.

18. Демиденко В. О. Верховенство права як аксіологічна вершина системи принципів місцевого самоврядування. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2019. No 3(87).

19. Зуй В.В. Співвідношення понять «захист і охорона суб'єктивних

публічних прав» та «відповідальність за порушення суб'єктивного публічного права». Актуальні проблеми держави і права. 2021. С. 22-27.

20. Івановська А. М. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб.: [у 2 ч.]; Хмельниц. ун-т упр. та права. Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права, 2018. Ч. 2. 2018. 652 с.

21. Калиновський Б. В. Поняття та елементи системи місцевої публічної влади в Україні як інституту конституційного права. Порівняльно-аналітичне право. 2016. No 6. С. 56-59. URL: <http://par.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/61>

22. Ковальчук Ю.М. Досвід зарубіжних країн із регулювання діяльності виконавчих органів місцевих рад на базовому рівні. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 1. С. 36-40.

23. Костров В.О. Концепція соціальної і правової держави в Україні: теоретичний та конституційно-правовий аспекти. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2021. No 1. С. 41-45.

24. Кресіна І. О., Стойко О. М. Чинники посилення політико-правового статусу міст. Збірник «Держава і право». 2021. Випуск 89. С. 221-230.

25. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник/ 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 504 с. – Бібліогр.: с. 494-499.

26. Коломійцев П. Конституційний зміст норми закону під час розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України. Підприємництво, господарство і право. 2021. No 6. С. 128- 134.

27. Конституційне право України: навч. посіб. / Ю. О. Фрицький; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т права та суспіл. відносин. Київ: Університет «Україна», 2018. 220 с.

28. Конституційне право України: навч. посіб. для підгот. до іспиту за кредит.-модул. системою навчання : навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. О. Боняк [та ін.] ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Д.: ДДУВС, 2013. 295 с.

29. Конституційне право України: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Р. Ф. Гринюк та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид наук, проф. Р. Ф. Гринюка]; Донец. нац. ун-т, екон.-правовий ф-т. Донецьк: ДонНУ, 2014. 281 с.

30. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. 2021. No7: спецвипуск до 25-ї річниці Конституції України: Творці української конституції: спогади та роздуми / упоряд. : І. М. Мищак, Н. Г. Іванова. 29 с.

31. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти: Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів. 2021. No 5-6. 101 с.

32. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. Х.: ХУПС, 2010.

33. Косілова О.І., Федірко І.П. Політична участь в умовах партиципаторної та дорадчої демократії: новітні підходи, сучасне трактування. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2021. No 2. С. 28-40.

34. Магновський І.Й. Децентралізація публічної влади – невід’ємна складова розвитку громадянського суспільства в Україні: теоретико-правовий аспект. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2021. No 2. С. 49-59.

35. Магновський І.Й. Право громадян України на достатній життєвий рівень як один із ключових факторів розбудови соціальної держави. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2021. No 1. С. 44-52.

36. Миргород-Карпова В.В. Загальні засади організації та діяльності суддів в Україні. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2021. No 1. С. 61-69.

37. Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики. / О. В. Батанов; [відп. ред. М. О. Баймуратов]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Юрид. думка, 2010. 653 с.

Макушев П.В., Хрідочкін А.В., Блінова Г.О., Талдикін О.В.

38. Сучасна модель державної виконавчої служби в системі органів державної влади України. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 105-113.

39. Максимов С.І., Сатохіна Н.І. Верховенство права і надзвичайний стан: генезис проблеми. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 47-54.

40. Некряч А. І., Лопушинський І. П., Оленковська Л. П. Місцева влада України на шляху демократичного транзиту: політико-управлінські аспекти. Збірник «Держава і право». 2021. Випуск 89. С. 230-249.

41. Непомнящий О.М., Марушева О.А., Медведчук О.В., Лагунова І.А., Кіслов Д.В. Процеси децентралізації територіальної організації уряду: проблеми та перспективи. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 86-92.

42. Корольчук О.Л. Національна стійкість до демократії: український досвід. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 34- 46.

43. Павленко В.П. Захист конституційного ладу держави: міжнародні й конституційно-правові аспекти. Європейські перспективи. 2021. No2. С. 15-19.

44. Петришин О.В., Петришин О.О., Гиляка О.С. Проблеми невиконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні в контексті верховенства права (методологічний та порівняльний аспекти). Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 18-24.

45. Петришин О.В., Гиляка О.С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 1. С. 16-23.

46. Савчин М. В. Порівняльне конституційне право: посібник. Ужгород. нац. ун-т. Юрид. ф-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.

47. Селіванов А. О. Конституційне правосуддя в Україні: (авт. спецкурс): навч.-метод. посіб. Харків; Київ: Логос, 2018. 91 с.

48. Селіванов А. Сучасні реалії здійснення конституційного правосуддя: теорія і практика. Вісник Конституційного Суду України. 2021. No 2. С. 92-98.
49. Стефанчук Р.О., Стефанчук М.О. Особливості правового регулювання дієздатності неповнолітніх та проблеми їхньої емансипації. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. No 2. С. 160-169.
50. Стефанчук М., Хладун О., Стефанчук Р. Встановлення довіри до Суду в Україні як стратегічне завдання для судової реформи. Доступу до правосуддя у Східній Європі. 2021. No3. С. 101-116.
51. Стрельцова О. Конституціоналізація співробітництва України з ЄС на підставі угоди про асоціацію: перспективи розвитку. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2021. С. 57-61.
52. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики : матеріали наукового семінару (25 червня 2021 р.) / Західний науковий центр НАН України та МОН України, Львівський державний університет внутрішніх справ; упоряд. М. Т. Гаврильців. Львів, 2021. 300 с.
53. Теліпко В.Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Е. Теліпко. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 568 с.
54. Федоренко В. Л. Методологія сучасних конституційно-правових досліджень в Україні: наук. доповідь. НАПрН України, Київський регіональний центр. К., 2015. 64 с.
55. Федоренко В.Л. Завдання та функції конституційного права як галузі конституційного права. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2021. No 1. С. 80-89.
56. Чепульченко Т.О. Захист прав людини: теоретичний аспект. Збірник «Держава і право». 2021. Випуск 89. С. 44-55.
57. Шамрай В., Слюсаренко Ю. Трансформація державного суверенітету в умовах сучасного конституційно-правового розвитку. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2021. С. 62-65.
58. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: “Укр. енцикл.”, 1998.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua/>
3. Єдиний реєстр громадських формувань в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rgf.minjust.gov.ua/home/index>
4. Офіційний сайт Міністерства юстиції (відомості про політичні партії) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/4561>

Порядок звернень громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua/news/7419/poryadok-zvernennya-gromadyan-do-organiv-derzhavnoji-vladi-ta-mistseвого-samovryaduvannya,-pidprijemstv,-ustanov-ta-organizatsiy.html>

5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ccu.gov.ua>

6. Офіційний веб-сайт Президента України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://president.gov.ua>

7. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ials.sas.ac.uk/library/eservice/elibrary.htm>

8. Наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://library.zp.edu.ua/>.

9. Наукова бібліотека ім.М.Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.library.univ.kiev.ua>

10. Наукова бібліотека Національного університету «Могилянська академія». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.library.ukma.edu.ua>

11. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nplu.org>

12. Національний інститут стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

13. Центр політико-правових реформ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pravo.org.ua>

14. Міністерство юстиції України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/>

15. Міністерство внутрішніх справ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/>